

Mellem nysgerrighed og usikkerhed: AI-kompetencer og prompting

De studerende bruger AI flittigt, men de forholder sig ikke kritisk til den information, de finder. Behovet for at arbejde systematisk med AI literacy er derfor presserende, og det er en opgave, der naturligt ligger til informationspecialister og bibliotekarer

□ **Kenneth Stampe Schrøder**, informations-specialist, VIA Bibliotek, VIA University College

diskrepans mellem studerendes selvopfattede digitale kompetencer og deres reelle evne til kritisk informationsvurdering. Studerende kan lægge en strategi, men fører den sjældent ud i livet. De faktatjekker sjældent og forholder sig ikke kritisk til den information, de finder – uanset om den kommer fra Google, en videnskabelig database eller en sprogmodel. Hastighedens logik vinder: Det vigtigste er, at det går hurtigt og er nemt.

Det er præcis her, at bibliotekarer og undervisere har en rolle at spille.

En række undersøgelser peger på, at AI-værktøjer som ChatGPT er blevet en integreret del af mange studerendes studiepraksis. Dette blev fint illustreret, da jeg i marts 2026 stod foran et hold førsteårsstuderende på Socialrådgiveruddannelsen og stillede spørgsmålet: "Hvor mange af jer har brugt AI?" Hænderne fløj op. Det interessante kom, da jeg spurgte til, *hvordan* de brugte det – og om de vidste, hvad de egentlig måtte. Tavsheden talte sit tydelige sprog.

Og det er en erfaring, der gentager sig: De studerende er usikre på, hvad der er tilladt, og hvad der ikke er. De ved, at AI eksisterer. De bruger det. Men reglerne, grænserne og den kritiske stillingtagen er fraværende. Mange bruger generativ AI ganske ukritisk, selv om de i teorien godt ved, at man ikke bare kan stole på det, teknologien producerer.

Denne dobbelthed – viden uden praksis – er velkendt. En undersøgelse fra Tænkertanken Fremtidens Biblioteker¹ viser en stor

Hvad er AI – egentlig?

En central del af undervisningen handlede om at skabe en grundlæggende forståelse for, hvad generativ AI faktisk er – og hvad det ikke er. ChatGPT er ikke en søgemaskine. Det er en stor sprogmodel (LLM – Large Language Model), der bygger på en matematisk model, som med høj sandsynlighed gætter det næste ord i en sætning. Systemet er trænet på enorme mængder data fra internettet, uden direkte henvisninger eller referencer. Det er en avanceret sandsynlighedsmaskine – en slags stokastisk papegøje, der kan kopiere menneskelig kommunikation overbevisende, men som ikke 'ved' noget i traditionel forstand.

Den pointe er afgørende, fordi den rammer noget fundamentalt ved professionsuddannelserne: Socialrådgivning handler om dokumentation, lovgrundlag, etiske vurderinger og kompleks sagsbehandling. Her er det ikke nok at få et svar, der *lyder* rigtigt. Det skal *være* rig-

tigt og kunne begrundes. Et eksempel fra undervisningen var kommuner, der brugte Google Translate i sager om tvangsfjernelser med alvorlige konsekvenser til følge. Analogien til ukritisk brug af AI skriver sig selv: Teknologi kan lette arbejdet, men erstatter ikke faglig dømmekraft.

Den forsvundne læringsmodstand

AI leverer svarene hurtigt, men netop hastigheden rummer en pædagogisk faldgrube.

Jeppé Klitgaard Stricker og Victoria Livingstone beskriver i en artikel for UNE-SCO², hvordan generativ AI fjerner den kognitive friktion, der er central i dybdelæring. De illustrerer pointen med en studerende, der brugte en hel måned på at forfine sit forskningsspørgsmål – en proces, der krævede kildesøgning, kritisk evaluering og konstant revidering. Med et AI-værktøj ville hun have fået et svar inden for minutter, men ville hun have opnået den samme forståelse?

Stricker og Livingstone argumenterer for, at dårligt stillede spørgsmål ofte er mere værdifulde end gode – for det er i kampen med det uklare spørgsmål, at reel læring finder sted. AI er optimeret til at give præcise svar på præcise spørgsmål. Det belønner instrumentel klarhed frem for dybde, og dermed risikerer studerende gradvist at lære sig selv at stille de spørgsmål, som maskinen er god til at besvare – og holde op med at stille de spørgsmål, der ikke giver hurtigt svar.

Denne bekymring rækker ud over lærings teknik og ind i uddannelsernes dannelsesopgave. Pædagogisk filosof Niels Jacob Pasgaard argumenterer i en artikel i Altinget Forskning³ tilsvarende for, at uddannelserne må værne om de 'bøvlede' processer med fordybelse, modstand og selvstændig tænkning, fordi det netop er gennem disse processer, at studerende udvikler dømmekraft og evnen til at tænke selvstændigt i mødet med teknologi. Og det er en pointe, der resonnerer stærkt med erfaringerne fra undervisningen på Socialrådgiveruddannelsen. Generativ AI kan sagtens understøtte læring – men kun hvis den bruges bevidst, og kun hvis de studerende stadig trænes i at navigere i det uafklarede og fagligt krævende.

Prompting som kompetence

Spørgsmålet er derfor ikke, om de studerende må bruge AI – det gør de allerede. Spørgsmålet er, om de gør det reflekteret.

Det er her, prompting kommer ind som en reel kompetence. En prompt er den tekstbesked, man sender til en sprogmodel. En sprog-

model er som en 'blind ekspert': Den ved ikke, hvad den skal være ekspert i, før du fortæller den det. Jo mere kontekst, du giver – hvem du er, hvad du arbejder med, hvad du vil have ud af samtalen – desto bedre og mere præcist bliver outputtet.

En god prompt indeholder typisk en rolle ('Du er en erfaren socialrådgiver...'), en præcis instruks, et ønsket format og gerne trin-for-trin instrukser, der guider modellen gennem samtaleens udvikling – en teknik kaldet *chain of thought*.

I undervisningen arbejdede vi konkret med scenarie-prompts tilpasset professionen. Et eksempel var en øvelse i den motive-rende samtale, hvor AI spiller rollen som en demotiveret klient, og den studerende øver sig som fagperson. Efter et antal interaktioner afslutter modellen med faglig feedback. Et andet scenarie satte de studerende på pædagoguddannelsen som kommende pædagoger over for en frustreret forælder – træning i konflikthåndtering i trygge, kontrollerbare rammer, inden det sker i praksis.

Denne type øvelser viser en central pointe: AI er ikke kun et produktionsværktøj, der skriver tekst for en. Det kan fungere som en 'læringspartner', der tilbyder modstand, dilemmaer og refleksion – og dermed genskabe noget af den friktion, som teknologien ellers er med til at fjerne.

Uddannelserne må værne om de 'bøvlede' processer med fordybelse, modstand og selvstændig tænkning

Bibliotekarens rolle i en ny tid

Erfaringen fra undervisningsdagen bekræfter et billede, der tegner sig tydeligt i feltet: Ifølge en anden undersøgelse fra Tænketaanken Fremtidens Biblioteker⁴ er behovet for at arbejde systematisk med AI literacy presserende, og det er en opgave, der naturligt ligger til informationsspecialister og bibliotekarer – i samspil med undervisere på professionsuddannelserne og universiteterne.

“ De studerende er usikre på, hvad der er tilladt, og hvad der ikke er

Bibliotekarer møder de samme udfordringer som de studerende: AI-drevne søgeværktøjer kan accelerere litteratursøgning og afdekke bredere litteratur, men teknologien producerer også det, som i faglitteraturen beskrives som 'hallucinationer' – fagligt klingende, men opdigtede referencer og fakta. Det stiller krav om, at bibliotekarer ikke blot er gatekeepere for trykte og digitale ressourcer, men også vejledere i AI literacy: evnen til kritisk at forstå, anvende og vurdere AI-genereret indhold.

Et centralt redskab i den undervisning er en simpel beslutningsramme: Er det vigtigt at få et faktuel rigtigt svar? Har man fagligheden til at kvalitetssikre outputtet? Kun hvis man kan svare ja til begge spørgsmål, giver det mening at bruge sprogmodellen til faktuelle spørgsmål – og selv da med kildekritik. Det er ikke et argument imod AI. Det er et argument for, at AI-brug kræver faglig ballast. Og det er præcis den faglige ballast, som uddannelserne og bibliotekerne er sat i verden for at give.

De studerende er der. De bruger AI allerede. Spørgsmålet er, om de gør det reflekteret, kildekritisk og med faglig forankring – eller om de blot lader papegøjen tale. Det er vores opgave at sikre det første.

Slutnoter

- 1) Tænketanken Fremtidens Biblioteker. (2025a). *Unges informationskompetencer – i en tid med AI*. https://taenketanken.mm.dk/wp-content/uploads/2025/01/Rapport_Unges-informationskompetencer.pdf
- 2) Stricker, J. K., & Livingstone, V. (2025). The disappearance of the unclear question. Unesco: <https://www.unesco.org/en/articles/disappearance-unclear-question>
- 3) Pasgaard, N. J. (2026). Universiteterne skal forsvare dannelsens bøvlede, analoge processer. Altinget Forskning. <https://www.alinget.dk/forskning/artikel/universiteterne-skal-forsvare-dannelsens-boevlede-analoge-processer>
- 4) Tænketanken Fremtidens Biblioteker. (2025b). *Informationskompetencer til en ny tid: Viden, anbefalinger og greb til undervisning af elever og studerende i informationskompetencer*. <https://www.fremtidensbiblioteker.dk/uploads/UPHJ49XL/Informationskompetencertilennytid.pdf>

* Kenneth Stampe Schrøder er informationsspecialist ved VIA University College og underviser blandt andet i AI literacy, prompting og informationskompetencer på tværs af professionsuddannelserne. Kontakt kss@via.dk

